

RECENZE

Monografie plk. doc. dr. V. Jurkoviče, přednosta II. interní kliniky lékařské fakulty v Hradci Králové: „Základy nemocničního a polního vnitřního lékařství“, Naše vojsko, Praha 1960

I ve II. vydání své učebnice vychází autor z potřeb praxe, především útvarového lékaře. Celá kniha je zaměřena syndromologicky a diferenciatně diagnosticky. Velký důraz je kladen také na léčbu. Čtenář cítí, že ji napsal kritický, střízlivě uvažující klinik. Kniha je psána tak, aby pomohla hlavně mladému lékaři, stojícímu a uvažujícímu u lůžka nemocného nejen v nemocnici, nýbrž i na ošetřovně útvaru.

Jsou v ní zase vynechány některé kapitoly, uváděné běžně v jiných učebnicích vnitřního lékařství, jako infekční choroby, nádory, cyanotické vady srdeční, exotické choroby a jiné a je k nim přihlíženo pouze v diferenciatně diagnostických úvahách.

Kniha je velmi dobrou předatestační učebnicí. Autor dovede citlivě, ba mistrně, ve stručných přehledných ka-

pitolách zopakovat znalosti i z teoretických předmětů a aplikovat je na klinické problémy. Správně vyvozuje z anatomických, fyziologických, mikrobiologických a jiných poznatků závěry etiopatogenetické, klinické, léčebné, posudkové a preventivní. Tímto spojením teoretických a klinických poznatků splňuje velmi dobře požadavek na moderní učebnici, vyplývající z přestavby studia medicíny nejenom na vysokých školách, nýbrž i v rámci doškolování lékařů.

Kniha je prodchnuta materialistickým pojetím přírodního dění, celostním pohledem na nemocného. Je to cítit z každé kapitoly.

Autor zpracovanou látku vhodně rozdělil, nevěnuje zbytečnou pozornost málo důležitým podrobnostem. Pro přehlednost a lepší pochopení a hlavně zapamatování mnohých údajů musel přistoupit samozřejmě k určité schematizaci. Nesetrvává v ní však. Opakovaně zdůrazňuje, že živý člověk se nedá nikdy vtěsnat do sebelepších schémat.

Velmi dobře se vyrovnal s posledními novinkami vnitřního lékařství. Uvádí zde hlavně dokázaná fakta, méně již předpoklady a hypotézy. Vždy čtenáři říká, co je jisté, co ne a co je pravděpodobné.

Kniha je vhodně doplněna několika tabulkami, grafy, EKG křivkami a podobně, které pomáhají čtenáři snadněji zvládnout uváděnou látku a nejsou samoúčelné.

Živý, poutavý sloh s občasným vykřičníkovým zdůrazněním důležitých momentů a vybroušená čeština pomáhají rovněž lepšímu, snadnějšímu a příjemnějšímu studiu této učebnice. Dobrý papír, hezká zevní úprava přispívají k velmi dobrému estetickému dojmu z celé knihy.

Škoda, že chybí infekce. Útvarový lékař musí sáhnout po jiných učebnicích ve své běžné praxi. Klinická infekce, přizpůsobená životu u vojsk se zdůrazněním prevence by sem rovněž velmi „zapadla“.

V knize není nutno nic podstatného vyvracet, lze místy jediné polemizovat, diskutovat nebo upozornit na některé dílčí nepřesnosti. Na příklad :

1. Na straně 52 je uváděno, že „nejdůležitějším lékem revmatické horečky je **absolutní** klid na lůžku. Slovo **absolutní** nevystihuje skutečnost, vždyť nejde vůbec o absolutní klid. Ze stanoviska filosoficko-materialistického neexistuje přece u živého organismu absolutní klid (ani smrt není absolutní klid). Jde pouze o přísný klid na lůžku. V monografii, která je po stránce materialistického pojetí na vysoké úrovni, by se myslím takto použitá slova neměla vyskytovat.
2. Tvzení (strana 183), že „choroba Bürgerova postihuje **převážně** (podtrženo recenzentem) muže“; většinou badatelů je považována za chorobu postihující vesměs muže, ženy jen vzácně (zdali vůbec).
3. Na straně 297 je konstatováno, že „po injekci sekretinu se u pankreatidy objevuje snížené množství bikarbonátu v pankreatické šťávě“. To není přesné. Snížené množství bikarbonátu je tam i před injekcí. Sekretin zde nevede pouze ke zvýšení její koncentrace v takovém stupni jako u zdravých lidí.
4. Na straně 299 autor mluví o tom, že „se mohou provalit pankreatické **cysty**“. Většinou však dochází po pankreatidách ke vzniku pseudocyst [opouzdření výpotku stěnou břišních orgánů]. Pravé cysty vzniknou jen vzácně. Čtenář neví, které měl autor přesně na mysli. Z celého článku vyplývá, že myslel nejpravděpodobněji na pseudocysty. Pokud se týká jejich provalení, pak nebude velmi časté. Herfort o tom dosud neslyšel.
5. V endokrinologické stati je uvedeno, že k substituci vlekého addisonského hypokortikalismu může být podáván „buď kortison nebo prednison“. Není to však také přesné. U kortisonu je totiž poměrně značný mineralokortikoidní účinek, který je zde žádoucí z důvodu substituce a jehož zásluhou se ještě kortison udržuje v této indikaci jako nejvhodnější; u prednisonu není téměř žádný mineralokortikoidní účinek, a proto se sám bez doplnění, např. DOCA nebo fluorohydrokortisonem, k substituci při vlekém hypokortikalismu nehodí.

V tomto článku je několik „překlepů“, např. „Moebiusův“ místo Moebiusův, „Triamcynolon“ místo triamcinolom, „Henoch“ místo Hench. Škoda, že se při korektuře na tyto chyby „nepřišlo“.

Uvedené skutečnosti jsou samozřejmě jen okrajové poznámky recenzenta. Neubírají nic na odborných kvalitách učebnice.

Nutno si však všimnout jiné věci. Kniha se jmenuje „Základy nemocničního a polního vnitřního lékařství“. Slovo **polního** si dovoluji zde zvlášť zdůraznit. V dějinách naší odborné literatury se totiž objevuje poprvé kniha, pojednávající o některých otázkách vnitřního lékařství v armádě, zejména v poli. Oficiální problematice polního lékařství se však zde věnuje relativně málo místa. Málo se zde mluví o speciálnějších válečných zkušenostech,

zejména z poslední světové války. Většinou se autor zabývá jen odsunovou a posudkovou problematikou. V uvedené knize, tj. v učebnici pro lékaře a mediky, jinak to snad ani nemůže být. Cíl knihy je samozřejmě i tak splněn.

V budoucnu bude nutno však splnit také další cíl, tj. zpracovat podrobně a velmi kriticky zkušenosti z vnitřního lékařství z posledních válek. Snad by se mohl tohoto úkolu ujmout i širší kolektiv autorů.

Nakonec možno souhrnem říci, že se podařilo Jurkovičovi dobré dílo. Jeho kniha je pomůckou vyhledávanou nejen vojenskými, nýbrž i občanskými lékaři při přípravě na atestační zkoušky, nebo pro rychlé opakování látky z vnitřního lékařství. Věřím, že v nedalekém budoucnu dojde k dalšímu obšírnějšímu vydání této dobré učebnice.

Plk. doc. MUDr. Vladimír DUFEK

MUDr. Jan Hauer: „Revmatická horečka ve vojenském zdravotnictví“, Naše vojsko, Praha 1961.

Útlá knížečka o necelých 100 stránkách je nabitá velkým faktickým materiálem. Přesný (a přísný) rozbor písemnictví ve světě a u nás — zdůrazňují zejména úplnost rozboru našeho odborného písemnictví — se snoubí se zevrubnou rozpravou na základě vlastních zkušeností a pozorování. Autorovi se podařilo dobře oddělit význam přesně stanovených fakt od teorií více méně módních a svůdných, kterých je mnoho v každé oblasti, kde je tolik nejasností. A autor je neskrývá. Uvádím „stručný“ obsah knížky: Etiologie a patogeneze revmatické horečky. — Morfologický obraz. — Průběh a stadia r. h. — Klinické příznaky. — Méně obvyklé formy projevů r. h. — Subklinická aktivita a její význam. — Laboratorní testy. — Terapie revmatické horečky. — Prognóza r. h. — Minimum o revmatické horečce pro vojenské lékaře v terénu.

V kapitole o etiologii rozebírá úlohu nejen streptokokové infekce, ale zejména „terénu“, tj. reaktivity nemocného s četnými vlivy prostředí. Autor neskrývá nejasnosti v dané otázce.

V klinické části máme před sebou téměř úplný obraz průběhu revmatické horečky v obvyklých a méně obvyklých formách — vše na podkladě bohaté vlastní zkušenosti. Za zmínku stojí původní pozorování (laparoskopicky) zvláštního poškození jater v akutní fázi!

Autor zdůrazňuje význam utajené aktivity (latentní, subklinické formy — bez klinické manifestace), jejíž přesné vymezení je pochopitelně obtížné. Z bohaté škály laboratorních testů se přimlouvá na základě zkušeností (a snadnosti provedení) za Jokinenovu zkoušku a nepřimloul se za test trafurilový.

V kapitole o léčení se odráží přesně dnešní stav našich znalostí a četba této části se doporučuje všem mladým lékařům, kteří přicházejí do styku s revmatickou horečkou. Právě takový význam má kapitola o prevenci revmatické horečky, vycházející ze zásad uznávaných v celém světě a už masově vyzkoušených. Správné uplatnění ve vojenském terénu (spolu s včasným léčením streptokokových nákaz) by bezpečně zřetelně snížilo množství případů revmatické horečky v armádě.

K práci je připojeno 547 citací písemnictví, což svědčí nejen o veliké péli a svědomitosti autora, ale i o pečlivém přístupu k písemnictví.

Knížka nemá věcných chyb, je psána jasným slohem a dobrým jazykem. Je ucelenou malou monografií a její přečtení uvede každého zaujatého čtenáře „in medias res“ problému.

Její uveřejnění je proto oprávněné a její četba velmi užitečná.

Plk. doc. MUDr. Vilo JURKOVIČ